

DREPTUL EUROPEAN AL DREPTURILOR OMULUI

ATELIER 1

ASPECTE INTRODUCATIVE PRIVIND PROTECȚIA JURISDICȚIONALĂ A DREPTURILOR OMULUI¹

- suport de curs -

- februarie 2024 -

Formator Av. Dr. Laura-Florentina Retegan

1. Convenția Europeană a Drepturilor Omului (CEDO)

- **Convenția Europeană pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale** („Convenția Europeană a Drepturilor Omului”/„CEDO”) - ratificată de România prin Legea nr. 30/1994 publicată în M. Of. nr. 135 din 31 mai 1994;
- **Protocolul adițional, Protocoalele nr. 4, nr. 6, nr. 7, nr. 12 și nr. 13** – adăunează drepturi fundamentale;
- **Protocoalele nr. 2, nr. 3, nr. 5, nr. 8, nr. 9, nr. 10, nr. 11, nr. 14 și nr. 15** (Protocolul nr. 15 a intrat în vigoare la data de 1 august 2021) – amendează unele articole ale Convenției;
- **Protocolul nr. 16** - prevede posibilitatea instanțelor naționale desemnate de statele contractante de a adresa Curții Europene a Drepturilor Omului **cereri de aviz consultativ** privind chestiuni de principiu referitoare la interpretarea sau aplicarea drepturilor și libertăților definite în Convenție sau în Protocoalele la aceasta;
 - Legea nr. 172/2022 pentru ratificarea Protocolului nr. 16 la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, adoptat la Strasbourg la 2 octombrie 2013 și semnat de România la Strasbourg la 14 octombrie 2014 (M. Of. nr. 560 din 8 iunie 2022);
 - Legea nr. 173 din 8 iunie 2022 pentru adoptarea unor măsuri necesare punerii în aplicare a Protocolului nr. 16 la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, adoptat la Strasbourg la 2 octombrie 2013 și semnat de România la Strasbourg la 14 octombrie 2014 (M. Of. nr. 560 din 8 iunie 2022);
 - **Discuții:**
 - titularii sesizării (art. 1 § 1 din Protocolul nr. 16, art. 2 din Legea nr. 172/2022, art. 2 alin. 2 și art. 3 alin. 1 din Legea nr. 173/2022);
 - cadrul în care se poate solicita un aviz consultativ (art. 1 § 2 din Protocolul nr. 16, art. 2 alin. 1 și art. 3 alin. 1-2 din Legea nr. 173/2022);
 - efectele avizelor consultative (art. 5 din Protocolul nr. 16, art. 4 și art. 6 din Legea nr. 173/2022);
 - comparații cu alte proceduri incidentale la dispoziția judecătorului național;

¹ Hotărârile/Deciziile Curții Europene a Drepturilor Omului pot fi consultate în baza de date HUDOC de pe site-ul: www.echr.coe.int.

- avize consultative emise de CtEDO² (ex. CtEDO, aviz consultativ, P16-2018-001, 10 aprilie 2019; CtEDO, aviz consultativ, P16-2019-001, 29 mai 2020; CtEDO, aviz consultativ, P16-2020-002, 8 aprilie 2022; CtEDO, aviz consultativ, P16-2021-001, 22 aprilie 2022; CtEDO, aviz consultativ, P16-2021-002, 13 iulie 2022); cerere de emitere a unui aviz consultativ respinsă (CtEDO, Decizie, P16-2020-001, 14 decembrie 2020);
- situația Acordului preconizat privind aderarea Uniunii Europene la Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale - Avizul 2/13 AL CURȚII DE JUSTIȚIE A UNIUNII EUROPENE (Plenul) 18 decembrie 2014 emis în temeiul articolului 218 alineatul (11) TFUE.

2. Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CtEDO)

- Competența Curții:

➤ art. 32 § 1 din Convenție:

„1. Competența Curții acoperă toate problemele privind interpretarea și aplicarea Convenției și a Protocoloalelor sale, care îi sunt supuse în condițiile prevăzute de articolele 33, 34, 46 și 47.”

Protocolul nr. 16: extinderea competenței consultative.

➤ Competența contencioasă:

- cauzele interstatale;
- cererile individuale;

- **Discuții:** raportul dintre art. 34 din Convenție și respectarea măsurilor provizorii dispuse în temeiul art. 39 din Regulamentul Curții - Curtea Europeană a Drepturilor Omului, M.K. și alții împotriva Poloniei, 40503/17, 42902/17 și 43643/17, 23 iulie 2020, §§ 229-238;

➤ Discuții - hotărârile pilot:

- **Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Maria Atanasiu și alții împotriva României, nr. 30.767/05 și 33.800/06, 12 octombrie 2010** (publicată în M. Of. nr. 778 din 22 noiembrie 2010);
- **Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Rezmiveș și alții împotriva României, Cererile nr. 61467/12, 39516/13, 48231/13 și 68191/13, 25 aprilie 2017;**
- **Art. 61 din Regulamentul Curții.**

- Organizarea Curții.

3. Raportul dintre sistemul european de protecție a drepturilor omului și dreptul românesc

- Reglementare:

➤ art. 11 alin. 2 din Constituție:

² Pentru lista avizelor consultative emise în baza Protocolului 16 a se consulta baza de date HUDOC de pe site-ul: www.echr.coe.int.

„(2) Tratatul ratificate de Parlament, potrivit legii, fac parte din dreptul intern.”

➤ **Art. 20 din Constituție „Tratatul internațional privind drepturile omului”:**

„(1) Dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile cetățenilor vor fi interpretate și aplicate în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și cu celelalte tratate la care România este parte.

(2) Dacă există neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului, la care România este parte, și legile interne, au prioritate reglementările internaționale, cu excepția cazului în care Constituția sau legile interne conțin dispoziții mai favorabile.”

- **Jurisprudență:**

➤ **Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Dumitru Popescu împotriva României (nr. 2), nr. 71.525/01, 26 aprilie 2007, § 103-104 (publicată în M. Of. nr. 830 din 5 decembrie 2007):**

„103. În măsura în care capătul de cerere al reclamantului poate fi interpretat ca un reproș la adresa instanțelor naționale sesizate să analizeze temeinicia acuzației penale îndreptate împotriva sa, de a nu fi analizat ele însele temeiul de drept vizând incompatibilitatea legislației naționale cu art. 8 din Convenție, Curtea apreciază că un sistem bazat pe supremația Convenției și a jurisprudenței aferente acesteia asupra drepturilor naționale este apt să asigure buna funcționare a mecanismului de apărare implementat de Convenție și de protocoalele sale adiționale. Nu este lipsit de importanță să reamintim în acest sens că, în recomandarea sa din data de 12 mai 2004 [Rec. (2004)6], Comitetul Miniștrilor s-a felicitat pentru faptul că prevederile Convenției făceau parte integrantă din ordinea juridică internă a statelor semnatare. Acest aspect implică obligația pentru judecătorul național de a asigura efectul deplin al normelor acesteia, asigurându-le preeminența față de orice altă prevedere contrară din legislația națională, fără să fie nevoie să aștepte abrogarea acesteia de către legiuitor (mutatis mutandis, Vermeire împotriva Belgiei, Hotărârea din 29 noiembrie 1991, seria A nr. 214-C, p. 84, § 26).

104. Or, Curtea constată că statutul conferit Convenției în dreptul intern permite instanțelor naționale să înlăture - din oficiu sau la cererea părților - prevederile dreptului intern pe care le consideră incompatibile cu Convenția și protocoalele sale adiționale. Simplul fapt că, în speță, au ales calea sesizării Curții Constituționale - care să statueze asupra compatibilității legii cu dreptul intern, din care Convenția face parte integrantă - și că nu au soluționat ele însele această chestiune, atunci când le era și lor permis să o facă, nu ar putea atrage o încălcare a art. 6. Aceasta cu atât mai mult cu cât nici Convenția, în general, nici art. 13, în special, nu impun statelor contractante o manieră determinată de a asigura în dreptul lor intern aplicarea eficientă a prevederilor acestui instrument (mutatis mutandis, Sindicatul suedez al conductorilor de locomotive, Hotărârea din 6 februarie 1976, seria A nr. 20, § 50; Silver și alții împotriva Regatului Unit, Hotărârea din 25 martie 1983, seria A nr. 61, § 113).”

4. Instrumente teoretice și conceptuale relevante și aplicarea lor în practică

Noțiunea marjă de apreciere a Curții și principiul subsidiarității:

- **marja de apreciere și principiul subsidiarității:**

- construcții dezvoltate în jurisprudența Curții;
- **art. 1 din Protocolul nr. 15** – introduce principiul subsidiarității și noțiunea de marjă de apreciere în preambulul Convenției: „La finalul preambulului Convenției se adaugă un considerent nou, cu următorul cuprins: «Afirmând că înaltelor părți contractante le revine responsabilitatea primară, conform principiului subsidiarității, de a garanta respectarea drepturilor și libertăților definite în prezenta Convenție și protocoalele la aceasta și că, în acest

sens, acestea beneficiază de o marjă de apreciere, sub controlul Curții Europene a Drepturilor Omului instituite prin prezenta Convenție»”.

- **marja de apreciere a Statului** - are un conținut variabil (diferă în funcție de domeniul în care este aplicată și de context);

Discuții, jurisprudență relevantă:

- **aplicarea marjei de apreciere - art. 15 din Convenție:**
Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Hotărârea din 18 ianuarie 1978, cauza Irlanda împotriva Regatului Unit, Cererea nr. 5310/71;
- **aplicarea marjei de apreciere – art. 10 din Convenție:**
Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Hotărârea din 26 noiembrie 1991, cauza SUNDAY TIMES împotriva Regatului Unit (nr. 2), cererea nr. 13166/87;
- **principiul subsidiarității mecanismului Convenției – repartiția competențelor:**
 - **Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Austin și alții împotriva Marii Britanii, cererile nr. 39692/09, 40713/09 și 41008/09, 15 martie 2012, § 61:**
„61. Răspunsul la întrebarea dacă a existat sau nu o privare de libertate se bazează, așadar, pe situația de fapt specifică a cauzei. În această privință, Curtea amintește că sistemul Convenției este destinat să fie subsidiar sistemelor naționale de apărare a drepturilor omului (a se vedea A. și alții, citată supra, § 154). Subsidiaritatea stă la baza Convenției, așa cum reiese dintr-o lectură comună a articolelor 1 și 19. Curtea trebuie să fie precaută în a prelua rolul unui tribunal de primă instanță cu privire la aprecierea situației de fapt dacă acest lucru nu devine inevitabil datorită circumstanțelor unui caz particular. Ca o regulă generală, atunci când s-au desfășurat proceduri interne, nu este sarcina Curții să substituie propria sa apreciere asupra faptelor aceleia a instanțelor interne, deoarece este sarcina instanțelor interne să stabilească faptele pe baza probelor aduse în fața lor. Deși Curtea nu este ținută de constatările instanțelor interne și rămâne liberă să facă propria apreciere în lumina tuturor elementelor propuse, în condiții normale, este nevoie de elemente convingătoare pentru a o conduce să se îndepărteze de la constatările de fapt la care au ajuns instanțele interne (Giuliani și Gaggio, citată supra, § 180). Cu toate acestea, deoarece în conformitate cu articolele 19 și 32 din Convenție este rolul Curții să interpreteze și să aplice Convenția, în timp ce trebuie să facă trimitere la constatările de fapt ale instanței interne, ea nu este ținută de concluziile lor juridice pentru a stabili dacă a existat sau nu o privare de libertate în sensul articolului 5 § 1 (a se vedea, de exemplu, Storck, citată supra, § 72).”

Drepturi/libertăți/standarde:

- **art. 53 din Convenție:**
„Apărarea drepturilor omului recunoscute
Nicio dispoziție din prezenta Convenție nu va fi interpretată ca limitând sau aducând atingere drepturilor omului și libertăților fundamentale care ar putea fi recunoscute conform legilor oricărei părți contractante sau oricărei alte convenții la care această parte contractantă este parte.”
- standarde „minime” de protecție:
 - **Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Sunday Times împotriva Regatului Unit, nr. 6538/74, 26 aprilie 1979, § 61-62;**

Drepturi pozitive/negative; obligații pozitive/negative:

- **distincție inițială:**
 - **drepturi civile și politice – drepturi negative;**

- generează **obligatii negative** în sarcina Statului, respectiv „*de abstențiune și de neingerință*” (Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Mathieu Mohin și Clerfayt împotriva Belgiei, nr. 9267/81, 2 martie 1987, § 50);
- **drepturi economice și sociale - drepturi pozitive:**
 - generează **obligatii pozitive** în sarcina Statului „*de a lua măsuri rezonabile și adecvate în vederea protejării drepturilor*”, ținând „*cont de echilibrul echitabil care trebuie stabilit între interesele competitive a individului și cele ale comunității*” (Curtea Europeană a Drepturilor Omului, López Ostra împotriva Spaniei, nr. 16798/90, 9 decembrie 1994, § 51);
- evoluția obligațiilor pozitive, extinderea sferei de aplicare:
 - obligații pozitive inerente drepturilor - Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Marckx împotriva Belgiei, nr. 6833/74, 27 aprilie 1979, § 31;
 - recurgerea la obligația generală care revine Statului în temeiul art. 1 din Convenție, sursă de obligații pozitive - Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Assanidzé împotriva Georgiei (MC), nr. 71503/01, 8 aprilie 2004, § 147;
 - problematica delimitării obligațiilor pozitive de obligațiile negative, inexistența unei definiții precise - Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Odièvre împotriva Franței, nr. 42326/98, 13 februarie 2003, § 40;
- **Discuții** - obligațiile pozitive și efectul orizontal indirect în jurisprudența Curții:
 - Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Moreno Gómez împotriva Spaniei, nr. 4143/02, 16 noiembrie 2004;

Drepturi absolute/relative:

- **art. 15 § 2 din Convenție:**
 „2. Dispoziția precedentă nu permite nicio derogare de la articolul 2, cu excepția cazului de deces rezultând din acte licite de război, și nici de la articolele 3, 4 (paragraful 1) și 7.”
- **Drepturile absolute** - nu sunt susceptibile de derogări, nici în caz de pericol public ce amenință viața națiunii (Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Labita împotriva Italiei, 6 aprilie 2000, § 119);
- **Drepturile relative; condițiile ingerinței în exercițiul unui drept relativ:**
 - **Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Von Hannover împotriva Germaniei (nr. 2), nr. 40660/08 și 60641/08, 7 februarie 2012, § 101:**
 „Astfel cum este consacrată la art. 10, libertatea de exprimare este însoțită de excepții care necesită totuși o interpretare strictă, iar necesitatea de a o restrânge trebuie stabilită în mod convingător [a se vedea, printre altele, Handyside împotriva Regatului Unit, 7 decembrie 1976, pct. 49, seria A nr. 24; Editions Plon împotriva Franței, nr. 58148/00, pct. 42, CEDO 2004-IV; și Lindon, Otchakovsky-Laurens și July împotriva Franței (MC), nr. 21279/02 și 36448/02, pct. 45, CEDO 2007-IV].”
 - **Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Delfi AS împotriva Estoniei, nr. 64569/09, 10 octombrie 2013, § 70:**

„70. O astfel de ingerință în dreptul societății reclamante la libertate de exprimare trebuie să fie «prevăzută de lege», să aibă unul sau mai multe scopuri legitime în raport cu art. 10 § 2 și să fie «necesară într-o societate democratică».”

Interpretarea Convenției:

- **art. 31, 33 Convenția de la Viena asupra dreptului tratatelor;**
- **principii de interpretare ale Convenției:**
 - **Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Tyrer împotriva Regatului Unit, 25 aprilie 1978, § 31:** „Convenția este un instrument viu care trebuie interpretat (...) în lumina condițiilor de viață actuale.”
 - **Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Maria Atanasiu și alții împotriva României, cererile nr. 30.767/05 și 33.800/06, 12 octombrie 2010, § 116:** „În această privință, trebuie reamintit faptul că scopul Convenției este să protejeze nu drepturi teoretice sau iluzorii, ci concrete și efective.”

Valoarea juridică a hotărârilor pronunțate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului:

- **art. 41 din Convenție „Satisfacție echitabilă”**

„Dacă Curtea declară că a avut loc o încălcare a Convenției sau a Protocoalelor sale și dacă dreptul intern al Înaltei Părți Contractante nu permite decât o înlăturare incompletă a consecințelor acestei încălcări, Curtea acordă părții lezate, dacă este cazul, o satisfacție echitabilă.”

 - **Art. 60 din Regulamentul Curții – „Cererea de reparație echitabilă”:**
 - cerere specifică în acest sens;
 - prezentarea pretențiilor de către reclamant în termenul acordat pentru depunerea observațiilor cu privire la fond.
- **art. 46 § 1 din Convenție**

„1. Înaltele Părți Contractante se angajează să se conformeze hotărârilor definitive ale Curții în litigiile în care ele sunt părți.”
- Recomandarea nr. R (2000) 2 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei din 19 ianuarie 2000 adresată statelor membre referitoare la reexaminarea sau la redeschiderea anumitor cauze la nivel național ca urmare a hotărârilor pronunțate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului;
- mijloace procedurale interne: art. 509 alin. 1 pct. 10 C. proc. civ. și art. 465 C.proc.pen;
- caracterul **declarativ** al hotărârilor Curții:
 - **Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Sidabras și alții împotriva Lituaniei, nr. 50421/08 și 56213/08, 23 iunie 2015, § 61, 62:**

„61. Curtea reiterează că, în esență, constatările unei încălcări prin hotărârile sale au caracter declarativ [a se vedea Marckx împotriva Belgiei, 13 iunie 1979, pct. 58, seria A nr. 31; Lyons și alții împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 15227/03, CEDO 2003-IX; și Krëmáþ și alții împotriva Republicii Cehe (dec.), nr. 69190/01, 30 martie 2004] și că, în temeiul art. 46 din Convenție, înaltele părți contractante s-au angajat să se conformeze hotărârilor definitive ale Curții în orice cauză la care sunt părți, executarea lor fiind supravegheată de Comitetul de Miniștri [a se vedea mutatis mutandis, Papamichalopoulos și alții împotriva Greciei (art. 50) 31 octombrie 1995, pct. 34, seria A nr. 330-B].

62. Rolul Comitetului de Miniștri în acest domeniu nu presupune totuși că măsurile adoptate de un stat pârât cu scopul de a remedia încălcarea constatată de Curte nu pot ridica o nouă problemă, nesoluționată în hotărâre [a se vedea *Mehemi împotriva Franței* (nr. 2), nr. 53470/99, pct. 43, CEDO 2003-IV, *Pailot împotriva Franței*, 22 aprilie 1998, pct. 57, *Culegere 1998-II*; *Leterme împotriva Franței*, 29 aprilie 1998, *Culegere 1998-III*; și *Rando împotriva Italiei*, nr. 38498/97, pct. 17, 15 februarie 2000] și, ca atare, să facă obiectul unei noi cereri care poate fi soluționată de Curte. Cu alte cuvinte, Curtea poate să soluționeze o plângere potrivit căreia o rejudecare la nivel național, prin punerea în aplicare a uneia din hotărârile sale, a condus la o nouă încălcare a Convenției [a se vedea *Lyons și alții*, citată anterior, și *Hertel împotriva Elveției* (dec.), nr. 3440/99, CEDO 2002-I].”

- **măsuri individuale și măsuri generale:**

- **Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Faimblat împotriva României, cererea nr. 23.066/02**, 13 ianuarie 2009 § 52-53 (publicată în M. Of. nr. 141 din 6 martie 2009):

„52. Deși, în principiu, nu este de datoria sa să stabilească posibilele măsuri de redresare adecvate pentru ca statul pârât să se achite de obligațiile sale cu privire la art. 46 din Convenție, ținând cont de situația cu caracter structural pe care o constată, Curtea observă că se impune, fără nicio îndoială, măsuri generale la nivel național în cadrul executării prezentei hotărâri (*Broniowski*, § 193, *Scordino*, § 15, și *Driza*, § 125, citate anterior).

53. Curtea apreciază că statul ar trebui, înainte de toate, să ia măsurile legislative necesare pentru a se asigura că cererile de restituire primesc un răspuns definitiv din partea autorităților administrative, în termene rezonabile. De asemenea, statul trebuie să vegheze și la înlăturarea obstacolelor juridice care împiedică executarea cu celeritate a deciziilor definitive pronunțate de autoritățile administrative sau de instanțele judecătorești cu privire la imobilele naționalizate, pentru ca foștii proprietari să obțină fie restituirea bunurilor lor, fie o despăgubire rapidă și adecvată pentru prejudiciul suferit, în special prin adoptarea unor măsuri legislative, administrative și bugetare capabile să garanteze o astfel de soluționare (vezi și, *mutatis mutandis*, *Scordino*, § 16, și *Driza*, § 125, citate anterior).”.

5. Plângeri individuale. Condiții de admisibilitate

- **art. 34 și 35 din Convenție;**
- **reclamant** – „*orice persoană fizică, organizație neguvernamentală sau grup de particulari*” și care se pretinde „*victima unei încălcări*” (calitatea de victimă) - (34 § 1);
 - Curtea Europeană a Drepturilor Omului (MC), *Communauté genevoise d’action syndicale (CGAS) împotriva Elveției*, nr. 21881/20, 27 noiembrie 2023, § 105-125;
- **pârât:** Statul care a ratificat Convenția, după caz, Protocolul invocat;

Condiții de admisibilitate:

(i) Epuizarea căilor de recurs interne (art. 35 § 1 din Convenție)

- **Interpretare flexibilă:**
 - **Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Torreggiani și alții împotriva Italiei**, nr. 43517/09, 46882/09, 55400/09, 57875/09, 61535/09, 35315/10 și 37818/10), 8 ianuarie 2013, § 48, 49;
 - **Neîndeplinirea condiției epuizării căilor de atac disponibile în dreptul intern atunci când recursul a fost respins din cauza unei erori procedurale a reclamantului: Decizia cu privire la admisibilitatea cererii nr. 77234/01**

prezentată de Constanța Cristina Rodica Anghelescu ș.a. împotriva României, § 34:

„Înalta Curte de Casație și Justiție a declarat nul acest recurs pentru lipsa motivării. Prin urmare, acestea nu au epuizat căile de atac disponibile în dreptul intern (...).”

- **Invocarea în procedurile interne a încălcării aceluiași drepturi garantate de Convenție, „cel puțin în substanță” (Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Castells împotriva Spaniei, 11798/85, 23 aprilie 1992, § 32):**

- **Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Săileanu împotriva României, nr. 46268/06, 2 februarie 2010, § 59.**

„De altfel, în măsura în care reclamantul a introdus recurs împotriva deciziei Tribunalului București din 12 decembrie 2005, Curtea constată că acesta nu a invocat în recursul său pretinsa imposibilitate juridică de a sesiza instanțele californiene. Prin urmare, acesta nu a epuizat în mod regulat căile de atac disponibile în dreptul intern (Cardot împotriva Franței, 19 martie 1991, pct. 34-36, seria A nr. 200).”

- (ii) **Sesizarea Curții cu respectarea termenului de 4 luni „începând cu data deciziei interne definitive” (art. 35 § 1 din Convenție – în forma modificată prin Protocolul nr. 15).**

- **Mențiuni:**

- prin Protocolul nr. 15 (art. 4) termenul de sesizare **este redus la 4 luni** (înlocuindu-se termenul de 6 luni prevăzut anterior);
- art. 8 § 3 din Protocolul nr. 15 – dispoziții tranzitorii privind aplicarea în timp a noului termen.

- **Normă autonomă, stabilirea *dies ad quem*:**

- **Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Sabri Güneş împotriva Turciei, nr. 27396/06, 29.06.2012, § 41 și 61:**

„41. Art. 35 § 1 prevede o normă autonomă care trebuie interpretată și aplicată într-o cauză dată astfel încât să se asigure oricărui reclamant care pretinde că este victima unei încălcări de către o parte contractantă a unui drept recunoscut de convenție și protocoalele la aceasta, exercitarea eficientă a dreptului de a introduce o cerere individuală, conform articolului 35 § 1 din convenție [Worm împotriva Austriei (dec.), nr. 22714/93, 27 noiembrie 1995].”

(...)

*„61. Pentru Curte, faptul că ultima zi a termenului de șase luni, adică 28 mai 2006, este o duminică și că într-un astfel de caz, în dreptul intern, termenele se prelungesc până la următoarea zi lucrătoare nu are nicio incidență asupra determinării *dies ad quem*. Aceasta amintește că în temeiul jurisprudenței sale constante, respectarea termenului de șase luni se apreciază conform criteriilor specifice convenției. De altfel, nimic nu indică în speță, ținându-se cont de durata termenului prevăzut la art. 35 § 1 din convenție, că reclamantul, reprezentat de un avocat care trebuia să cunoască jurisprudența Curții în materie, nu ar fi fost în măsură să prevadă că *dies ad quem* coincidea cu o zi nelucrătoare și să acționeze în consecință (Otto, menționată anterior, și Büyükdere și alții, menționată anterior, pct. 10).”*

- **Data introducerii cererii:**

- **Art. 47 alin. 1 lit. a) din Regulamentul Curții:**

„6. a) În sensul articolului 35 paragraful 1 din Convenție, cererea este considerată introdusă la data la care formularul de cerere care satisface exigențele impuse de prezentul articol de față este expediat Curții. Data expedierii este considerată data ștampilei poștei.

b) Dacă consideră justificat, Curtea poate decide să rețină o altă dată ca dată a introducerii cererii.”

- **Ipoteza încălcărilor continue:**

➤ **Decizie cu privire la admisibilitatea cererii nr. 71838/01 prezentate de Maria Săvulescu și alții împotriva României, § 23:**

„Atunci când încălcarea invocată constă într-o situație continuă, termenul de șase luni nu începe să curgă decât din momentul în care această situație continuă încetează [a se vedea, mutatis mutandis, Hornsby împotriva Greciei, pct. 35, Culegere de hotărâri și decizii 1997-II, și Marinakos împotriva Greciei (dec.), nr. 49282/99, 29 martie 2000]. În speță, imposibilitatea reclamanților de a beneficia de dreptul lor de proprietate asupra terenului pentru care au obținut recunoașterea dreptului de proprietate prin hotărârea definitivă a Judecătorei București din 13 decembrie 1996 se aseamănă cu o astfel de situație continuă. Simplul fapt că hotărârea respectivă a fost pronunțată în urma unei aprecieri – eronate, potrivit Guvernului – a situației bunului în cauză nu schimbă deloc situația. Prin urmare, excepția întemeiată pe nerespectarea termenului de șase luni nu poate fi admisă. Indiferent de acest lucru, Curtea nu poate să insiste asupra primei excepții ridicate de Guvern, întrucât cererea este inadmisibilă din motivele expuse în continuare.”

(iii) **Cererea să nu fie anonimă (art. 35 § 2 lit. a din Convenție)**

- a nu se confunda cu cererea prevăzută de art. 47 & 4 din Regulamentul Curții.

(iv) **Cererea să nu fie esențial aceeași cu o cerere anterior examinată de Curte sau cu o cerere care a fost deja înaintată unei alte instanțe internaționale de anchetă sau de reglementare, dacă nu conține fapte noi (art. 35 § 2 lit. a din Convenție)**

(v) **Cererea să nu fie abuzivă (art. 35 § 3 lit. a din Convenție)**

(vi) **Cererea să nu fie incompatibilă cu dispozițiile Convenției sau ale Protocoalelor sale (art. 35 § 3 lit. a din Convenție)**

- incompatibilitatea *ratione personae*;
- incompatibilitate *ratione loci*;
- incompatibilitate *ratione temporis*;
- incompatibilitate *ratione materiae*.

(vii) **Cererea să nu fie „vădit nefondată” (art. 35 § 3 lit. a din Convenție)**

(viii) **Prejudiciul să fie „important” (art. 35 § 3 lit. b din Convenție)**

- **Criterii:**

➤ **Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Jenița Mocanu împotriva României, nr. 11770/08, 17 decembrie 2013, § 19 - 24:**

„19. Curtea observă că elementul principal al criteriului prevăzut de art. 35 § 3 lit. b) din Convenție este dacă reclamantul a suferit un prejudiciu important [a se vedea Adrian Mihai Ionescu împotriva României (dec.), nr. 36659/04, 1 iunie 2010, și Korolev împotriva Rusiei (dec.), nr. 25551/05, 1 iulie 2010]. 20. Inspirat de principiul general de minimis non curat praetor, acest criteriu de admisibilitate depinde de ideea că încălcarea unui drept, încălcare reală din perspectivă pur juridică, ar trebui să atingă un nivel minim de gravitate pentru a garanta luarea în considerare de către o instanță internațională. Aprecierea acestui nivel minim este, în mod normal, relativă și depinde de toate circumstanțele cauzei. Gravitatea încălcării ar trebui apreciată ținând seama atât de percepțiile subiective ale reclamantului, cât și de miza obiectivă a unei anumite cauze (a se vedea Korolev, citată anterior). Cu alte cuvinte, absența unui prejudiciu important se poate baza pe criterii precum impactul financiar al chestiunii în litigiu sau importanța cauzei pentru reclamant (a se vedea Adrian

Mihai Ionescu, citată anterior). Pentru a stabili gravitatea consecințelor acuzațiilor reclamantului, problemele care fac obiectul cauzei în fața instanțelor interne nu pot fi decisive, cu excepția situațiilor în care valoarea este mică sau nesemnificativă (a se vedea Giusti împotriva Italiei, nr. 13175/03, pct. 35, 18 octombrie 2011).

21. În prezenta cauză, Curtea reține că reclamanta a fost implicată într-un proces civil inițiat de aceasta împotriva unei părți terțe, prin care viza anularea unui testament și recunoașterea drepturilor sale succesoriale. Aceasta a evaluat proprietatea în cauză la 9 224 EUR. 22. De asemenea, Curtea subliniază că, conform argumentelor reclamantei, care nu au fost contestate de Guvern, aceasta era pensionară și primea o pensie de 90 EUR.

23. În acest context, Curtea nu consideră că impactul financiar al cauzei asupra reclamantei putea fi considerat minor sau nesemnificativ.

24. În aceste circumstanțe și în ciuda altor argumente invocate de Guvern, Curtea consideră că nu se poate aprecia că reclamanta nu a suferit un prejudiciu important. În consecință, respinge excepția preliminară a Guvernului.”

- **Clauze de salvagardare care impun examinarea plângerii pe fond:**

➤ dacă „respectarea drepturilor omului garantate prin Convenție și Protocoalele sale impune o examinare a fondului cererii”:

▪ **Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Nicoleta Gheorghe împotriva României, nr. 23470/05, 3 aprilie 2012, § 24:**

„24. Curtea consideră necesar în primul rând să examineze din oficiu dacă se impune aplicarea, în prezenta cauză, a noului criteriu de admisibilitate prevăzut la art. 35 § 3 lit. b) din convenție, în versiunea modificată. În privința circumstanțelor specifice cauzei, Curtea consideră că se impune continuarea examinării acesteia în numele respectării drepturilor omului, indiferent de valoarea amenzii (circa 17 euro) aflate la originea capătului de cerere întemeiat pe art. 6 din convenție (a se vedea, mutatis mutandis, Juhas Đurić împotriva Serbiei, nr. 48155/06, pct. 56-58, 7 iunie 2011 și Finger împotriva Bulgariei, nr. 37346/05, pct. 74-77, 10 mai 2011). În această privință, precizează că cererea adresată Curții de către reclamantă ridică în special o problemă de aplicabilitate a art. 6 din convenție, sub aspect penal, în cadrul unei proceduri contravenționale pentru tulburarea ordinii publice. Este vorba de prima cauză supusă Curții spre examinare de la modificarea legislației și practicii interne relevante pe care anterior le-a declarat contrare art. 6 din convenție pe motiv că nu ofereau garanții suficiente, în special cu privire la respectarea prezumției de nevinovăție, pentru apărarea persoanelor față de posibilele abuzuri comise de autorități (Anghel, citată anterior, pct. 69). O decizie a Curții cu privire la această chestiune de principiu ar constitui un instrument orientativ pentru instanțele naționale cu privire la sfera garanțiilor de care contravenienții care au tulburat ordinea publică ar trebui să beneficieze la nivel național (supra, pct. 17 și 18). În aceste condiții, Curtea consideră că nu este necesară aplicarea, în cauză, a noului criteriu de admisibilitate prevăzut la art. 35 § 3 lit. b) din convenție.”

➤ cea de-a doua clauză de salvagardare (dacă cauza „nu a fost examinată corespunzător de o instanță națională”) – a fost eliminată prin art. 5 din Protocolul nr. 15.

6. Formularul de plângere. Instrucțiuni de completare. Art. 47 din Regulamentul Curții „Conținutul unei cereri individuale”³

7. HUDOC – baza de date a jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului

³ A se vedea informațiile disponibile în secțiunea „Applicants” (dedicată reclamantilor) de pe site-ul: www.echr.coe.int.

- **art. 104A din Regulamentul Curții** – Hotărârile/Deciziile/Avizele Consultative ale Curții Europene a Drepturilor Omului sunt publicate în HUDOC, baza de date a jurisprudenței Curții;
- baza de date HUDOC de pe site-ul: www.echr.coe.int ;

8. Discuții – rezolvare cazuri practice

8.1. Analizați următoarele ipoteze de plângeri la CtEDO din perspectiva condițiilor de admisibilitate:

- (i) Prin formularul de cerere trimis prin poștă, în ultima zi a termenului de 4 luni prevăzut de art. 35 § 1 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, B a solicitat anularea hotărârilor pronunțate de instanțele naționale într-un dosar, menționând că urmează să precizeze și să trimită ulterior înscrisurile relevante referitoare la procedurile derulate în fața instanțelor naționale. După 15 zile, B a transmis prin poștă, în copie conformă, documentele relevante referitoare la procesul derulat în fața instanțelor naționale prin care s-a analizat (în fond, apel, recurs), acțiunea în revendicare pe care a formulat-o, susținând că a epuizat căile de atac interne. De asemenea, B a precizat că i-a fost încălcat și dreptul la un proces echitabil prevăzut de art. 6 § 1 din Convenție.
- (ii) Prin plângerea formulată, reclamantul A, victima unui accident rutier care a avut loc în anul 2008, reclamă durata îndelungată a procedurilor penale la care a participat în calitate de parte civilă, invocând încălcarea art. 6 § 1 din Convenție.

Procesul a fost finalizat în anul 2016, printr-o decizie definitivă prin s-a anulat decizia anterioară de condamnare a lui B (șoferul celui alt autovehicul implicat în accident) pentru că a intervenit prescripția răspunderii penale, dar s-au menținut daunele acordate reclamantului (3.000lei cu titlu de prejudiciu material și 2.000lei cu titlu de prejudiciu moral), statuându-se că atât B, cât și reclamantul au fost responsabili pentru accidentul rutier.

8.2. Reclamantul B vă solicită acordarea de consultanță juridică în legătură cu eventualitatea formulării unei plângeri la Curtea Europeană a Drepturilor Omului, condițiile de admisibilitate, eventualele încălcări și motivele care ar putea fi invocate în sprijinul acestora, având în vedere situație de fapt expusă mai jos.

În cadrul derulării proiectului de utilitate publică de construire a unei linii de cale ferată a fost expropriată o parcelă de 1.500mp din terenul de 8.000mp care aparținea lui B. Pentru partea de teren expropriată B a primit despăgubiri.

Ulterior, B a formulat o cerere de chemare în judecată prin care a solicitat despăgubiri și pentru deprecierea restului valorii proprietății sale rămase după expropriere, susținând că amputarea proprietății sale și construirea unei căi ferate în proximitate, au condus la diminuarea substanțială a valorii ansamblului său

imobiliar (teren și cabană turistică). Astfel, a susținut că în speță, pe terenul rămas nu mai poate construi baza de tratament prefigurată anterior (porțiunea respectivă de teren nemaifiind construibilă), iar calea ferată aflată la 10 m de cabana sa tulbură folosirea acesteia, afectând peisajistica și cauzând o poluare sonoră.

În speță, a fost administrată, printre altele și proba cu expertiză evaluatorie. Reclamantul a contestat concluziile expertului judiciar, susținând că în demersul de evaluare expertul nu a observat niciunul dintre studiile existente la dosarul cauzei privind traficul feroviar și poluarea fonică generată de traficul feroviar, în condițiile în care administrarea probei cu expertiză evaluatorie a fost prorogată până la depunerea respectivelor studii și a solicitat efectuarea unei contraexpertize. Prima instanță a respins cererea de efectuare a unei contraexpertize.

Prin hotărârea pronunțată prima instanță a admis doar în parte acțiunea reclamantului, acordând despăgubiri (în cuantumul configurat prin răspunsul la obiecțiuni) doar pentru scăderea valorii unei porțiuni de teren de 1000mp ca urmare a pierderii caracterului construibil (porțiune pentru care reclamantul a făcut anterior demersuri în vederea construirii unei baze de tratament). În rest acțiunea a fost respinsă. Hotărârea a fost menținută în căile interne de atac formulate de reclamant.

8.3. A și B din spețele de mai jos vă solicită acordarea de consultanță juridică referitor la formularea unei cereri de acordare a unei reparații echitabile și tipul/forma reparațiilor raportat la următoarele ipoteze:

- (i) A se plânge de încălcarea dreptului de proprietate prevăzut de art. 1 din Primul Protocol Adițional al Convenției. În fapt, printr-o hotărâre definitivă pronunțată de instanțele naționale i s-a recunoscut dreptul de proprietate asupra unui imobil anterior naționalizat și s-a dispus restituirea acestuia către reclamant. Însă, ulterior, reclamantul a fost în imposibilitatea recuperării efective a imobilului, având în vedere că imobilului a fost vândut de către Stat către B, vânzare validată de instanțele naționale.
- (ii) B se plânge de încălcarea art. 6 & 1 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului invocând lipsa accesului efectiv la o instanță pentru deficiențe ce țin de procedura de citare și comunicare a actelor procedurale într-un litigiu soluționat definitiv prin care a fost obligat la plata unei amenzi.